

Föreningen Sveriges socialchefer – vad är det?

Bengt Hedlén

Föreningen Sveriges socialchefer har under senare år spelat en framträdande roll i debatten om socialvårdens mål och metoder. Föreningen har intagit en markerat kritisk hållning till nuvarande sociallagstiftning och till en del av socialvårdens arbetsmetoder. För att presentera föreningen och dess profil återges här en intervju med föreningens ordförande, socialdirektör Bengt Hedlén. Svaren ger också ett smakprov på innehållet i den aktuella debatten om socialvården.

Föreningen Sveriges socialchefer bildades år 1937. Den har för närvarande 200 medlemmar, samtliga på ledande befattningar inom den kommunala socialvården. Särskilt under senare år har föreningen engagerat sig hårt i debatten om socialvårdens mål, medel och metoder. Ämnena vid föreningens årsmöten och studiedagar vittnar om en kritisk grundinställning i dessa frågor.

Årets studiedagar genomfördes i Eskilstuna den 17–19 september. Temat var "alternativ socialvård". SMT återkommer till programmet i ett senare nummer.

I syfte att låta SMT:s läsare stifta en något närmare bekantskap med föreningen har SMT ställt en rad mer eller mindre intrikata frågor till föreningens ordförande, socialdirektör Bengt Hedlén.

SMT: Vilken är, kort uttryckt, föreningens målsättning?

Bengt Hedlén: I föreningens stadgar antagna 1939 ges målsättningen så här: "Föreningen har till ändamål att verka för ett praktiskt ordnande av den socialvårdande verksamheten samt för hö-

jande av socialvårdschefernas och sociala vårdfunktionärernas yrkesskicklighet ävensom att utgöra ett föreningsband mellan socialcheferna i riket". Den beskrivningen håller i stort sett än. Tyngdpunkten på senare år har legat på socialvårdens mål- och metodutveckling. Föreningen har strävat till att vidga intressesfären till att omfatta områden och företeelser som i vidaste mening utövar inflytande på socialvården. Det är nödvändigt att socialvården åstadkommer förbindelser i båda riktningarna med sjukvård, skola och arbetsmarknad. Särskilt viktigt är att socialvården finner instrument för att tidigt tillgodogöra sig den forskning som kan ge underlag för förebyggande strukturförändringar av vårt samhälle och för en mera verkkningsfull terapi. De stora erfarenheter om människans villkor och behov, som finns inom socialvården måste tillgodogöras av dem som ytterst svarar för samhällsplaneringen.

SMT: Föreningen har i hög grad inriktat debatten om socialvården på de grundläggande värdepremisserna. Dessa frågor är ytterst väsentliga men också kontroversiella. Företräder socialcheferna någon enhetlig "socialvårdens ideologi"?

Bengt Hedlén: I den årsberättelse som styrelsen förelade årets årsmöte tar styrelsen upp den frågan. Vid beskrivningen av styrelsens allmänna politik anför styrelsen att den nyss avslutade verksamhetsperioden dominerats av strävan att utifrån grundläggande värderingar om socialvårdens roll i samhället åstadkomma officiella målangivelser och tillägger: "Intill dess så har skett har styrelsen i sitt arbete varit hänvisad att verka utifrån vissa allmänna värderingar". Styrelsen anger dessa värderingar på följande sätt:

"En utgångspunkt för styrelsens handlande har varit att socialvården måste se som sin uppgift att säkerställa att var och en ges möjlighet att utveckla sin personlighet. Samhällets insatser måste vara inriktade på att de, som av konstitutionella och andra skäl ges sämre förutsättningar än andra, erhåller ett starkare stöd än de bättre lottade. Mot denna bakgrund har styrelsen sett som sin uppgift att bekämpa drag i socialvården, som konserverar och uppammar segregation av skilda slag. En annan utgångspunkt har varit att socialvårdens roll i samhället måste vidgas. Socialvården har enligt styrelsen alltför starkt varit avgränsad till att avhjälpa den nöd och de vårdbehov som uppstått i och alstrats av samhället. Den bör enligt styrelsen utvecklas till att också verka för att bättre anpassa samhället till människans förutsättningar.

Därvid erbjuds i princip två olika vägar:

- 1 att förändra samhället så att människor med handikapp av skilda slag — medfödda eller förvärvade — kan inpassa sig i samhället
- 2 att förändra samhället så att det alstras mindre handikapp.

Kring den första tanken råder stor uppslutning även om insatserna är blygsamma jämfört med behoven. Den andra tanken som på sikt är mer resultatgivande har ännu alltför lite accepterats som handlingsnorm. Föreningens styrelse har i skilda sammanhang haft den som grund för sitt agerande".

SMT: *Till förutsättningarna för socialvårdens arbete hör i många fall allmänhetens reaktioner gentemot medmänniskor, som uppfattas som av-*

vikande eller missanpassade. En ny målsättning och en ny metodik kan därför förutsätta en förändring av allmänhetens attityder och beteende. Hur skall sådana förändringar kunna uppnås?

Bengt Hedlén: Det är en viktig fråga. Föreningen har i sitt agerande utgått ifrån att vi behöver en ny modell för våra socialvårdsinsatser. Vi måste i större utsträckning observera och utnyttja de positiva egenskaper som människorna har. Vår tidigare inriktning har varit att utreda negativa sidor, avvikelser. Därav har vi fått sådana uttryck som "avvikare". Vi har därigenom fått en felaktig inriktning på vårt utredningsarbete. Det har ansetts viktigare att skaffa historiska data om individens brister och misslyckanden än att arbeta ut en framåtriktad plan om hur individen skall kunna utveckla sina förutsättningar och positivt inpassa sig i samhället. Det är bättre och effektivare att utgå ifrån att "avvikarna" i huvudsak är lika oss andra. Attitydförändringen på detta område är en långsiktig process. Den måste åstadkommas på olika vägar. En är att åstadkomma en lagstiftning, som bygger på ett nytt mänskligare, positivt synsätt. En annan är att vidga den sakliga upplysningen, upplysningen ut till människor. I den upplysningen måste beteendevetenskaperna, som har mycket ännu oanvänt kunskapsstoff, ges mycket större plats som språkrör för den nya behandlingsinriktningen. Informationen måste delvis bli av annan typ än nu. Det räcker inte bara att tala om vilka hjälpmöjligheter som finns, det är lika viktigt — kanske viktigare — att tala om varför samhället hjälper. Det är nödvändigt att komma genom muren av vulgäruppfattningar om orsakerna till asocialitet och om hur den avhjälpes. Det krävs vetenskapliga förklaringar — populärt uttryckta — om varför asocialitet uppkommer och varför hårda, grymma och kränkande metoder inte botar utan i stället gör ont värre. Bristerna ligger med andra ord mer i informationsmaterialet än i informationstekniken. Det hindrar inte att det brister i båda avseendena och att det behövs bättring i båda. Föreningen har satsat i bägge riktningarna. Möjligen började vi i fel ända. Vi började — i Ny-

köping 1966 — med temat "information". Det var då uttrycket "Välkommen till Din socialbyrå" myntades. Kanske vi skulle tagit upp det andra problemet först: att sprida kunskaper om människans sociala behov, hennes reaktioner på störningar och hur de bäst botas.

SMT: Kort efter att regeringen hade tillsatt socialutredningen tog föreningen initiativ till en samarbetskommitté med uppdrag att utreda socialvårdens målfrågor. Betyder det att socialutredningen enligt föreningens bedömning saknar förutsättningar att lösa denna uppgift på ett tillfredsställande sätt?

Bengt Hedlén: Nej, men vi tror det skulle vara en försummelse, som vi sedan skulle beklaga, om inte socialvårdens folk på alla sätt aktiverades att delta i den diskussion, som är ett nödvändigt underlag för en arbetande utredning. Vi menar att den form vi har funnit är fruktbar. En expertgrupp av framstående forskare inom medicin och beteendevetenskap och några socialvårdsexperter utarbetar ett underlag som skall bearbetas ute i organisationerna. Den är ingen konkurrent till socialutredningen, det är ett komplement, som vi hoppas utredningen skall ha nytta av. Anledningen till att föreningen reagerade så starkt var direktivens utformning. Där talades på flera sidor om organisatoriska lösningar. Endast i bisatser kunde man — om man tolkade dem välvilligt — se antydningar om att även värderingar, inriktning och målsättning skulle diskuteras av utredningen. Det borde varit huvudsak. Förgäves letar man också efter instruktioner om att klienternas behov skulle vara utgångspunkten. Strävan efter vårddemokrati — samverkan på lika villkor mellan terapeut och klient — kan med god vilja anas i direktiven. Något klart uttalande i den riktningen finns dock inte. Sedan socialministern genom tydliga uttalanden klargjort att utredningen skall ha den inriktning som efterlysts känner vi oss lugnade. Med spänd förväntan ser vi nu fram mot utredningens första betänkande.

SMT: Föreningen Sveriges socialchefer, Socionomförbundet och Svenska socialtjänstemannaförbundet är yrkessammanslutningar med likartade uppgifter och arbetssätt. Behövs tre organisationer? Strider inte splittringen mot en integrationsidé, som är central hos föreningen?

Bengt Hedlén: Splittringen är historiskt betingad. På sikt är den olycklig. Det finns också säkert goda förutsättningar för en samordning av insatserna, om man ser frågan ur ett litet längre perspektiv. På kort sikt kan det finnas fördelar i att det finns flera organisationer. I den idédebatt som nu förs ger det kanske ett större liv och en större spänning än vad som eljest varit fallet. Föreningens initiativ att bilda en samarbetskommitté med bl a dessa organisationer som medlemmar är ett steg i riktning mot ökat samarbete. Det är styrelsens förhoppning att den kommittén skall bli permanent.

SMT: Har tillkomsten av ett gemensamt centralt ämbetsverk för socialvård och sjukvård hittills haft några praktiska konsekvenser för socialvårdens del?

Bengt Hedlén: Några större praktiska resultat har vi ännu inte sett. Det första utspelet — öppenvårdsutredningen — var närmast en missräkning. I den fanns tendenser att utifrån sjukvårdens värderingar även styra socialvården. Det oroade oss. När nu motsvarande utredning görs på socialvårdsområdet har hoppet stigit. Det blir sammanvägningen av dessa utredningar som kommer att visa styrelsens förmåga att driva på socialvårdens utveckling. Vi skall inte förneka att vi känner viss tillförsikt. Styrelsens högsta ledning har genom principuttalanden visat stor förståelse för de grundläggande problemen. Den har också antytt progressiva riktlinjer, som har starkt stöd hos oss.

SMT: Bör integrationen fortsätta med ett enhetligt huvudmannaskap för sjukvård och socialvård?

Bengt Hedlén: Ja, men det är viktigt att integrationen inte görs till ett självändamål. Det är dessutom nödvändigt att socialvårdens samband med andra stora samhällsområden — arbetsmarknadsmyndigheter, socialförsäkring och kriminalvård — inte skjuts åt sidan. De är också viktiga. Föreningen har i yttrande över socialstyrelsens principprogram för öppen vård tagit upp en del aspekter på de här problemen. Föreningens principiella ståndpunkt angavs vara att det krävs en långtgående samverkan mellan socialvårdssektorn och sjukvårdssektorn. Den är nödvändig för att uppnå en rationell resursanvändning och effektivast möjliga rehabiliteringsresultat. Det är därför av vitalt intresse att ändamålsenliga och organisatoriska förutsättningar skapas för en sådan samverkan. Föreningen framhöll i det sammanhanget att en samordning bör grundas på behovs- och målsättningsanalyser för socialvårdens och sjukvårdens olika delar. Dessa kommer troligen att visa att det finns stora områden, där någon egentlig samverkan inte är påkallad. Vid en analys av de totala behoven av sjukvård och socialvård kommer behoven att fördelas på ett flertal grupper för vilka gäller olika mål, möjligen — men ej säkert — underordnade samma huvudmål. Man skall sannolikt också finna att vissa behov med fördel kan behandlas inom särskilt vertikala specialiserade målområden. För andra erfordras en horisontell tvärvetenskaplig specialisering. Integrationsproblemen måste därför bli föremål för en betydligt grundligare genomlysning än hittills. Därvid måste man särskilt beakta integrationens konsekvenser för organisationen och informations-systemet.

SMT: *Socialvårdens principprogram för den öppna vården förutsätter, att vårdcentralerna i en nästa etapp skall utbyggas med öppen socialvård. Utgör vårdcentralerna med hänsyn till organisation, upptagningsområde etc ändamålsenliga enheter för integration av fältorganisationerna inom sjukvård och socialvård?*

Bengt Hedlén: Föreningen uttrycker i sitt remissyttrande otillfredsställelse över att vårdcentraler-

na organiserats utifrån huvudsakligen medicinska synpunkter. Vårdcentralerna kan bli ändamålsenliga, men det förutsätter att man först klarar upp en rad frågor. En sådan fråga är huvudmannaskapet. Med de förutsättningar som nu råder kommer vårdcentralerna att få flera olika huvudmän. En annan ännu betydelsefullare fråga är att vårdcentralerna inte får bryta in och hindra det nydaningsarbete, organisatoriskt, metodmässigt och utvecklingsmässigt som pågår inom socialvården, och som bl a tar sig uttryck i samordnade lösningar inom socialvårdens ram. Det finns risker för detta om man till en vårdcentral för endast en begränsad del av socialvårdens resurser och därmed äventyrar den samordning som är på väg.

SMT: *Föreningens studiedagar under de senaste tre åren har behandlat följande teman: "Sociallagstiftningen — hjälpmedel eller hinder?", "Socialvården söker nya vägar", "Alternativ socialvård". Anslaget är markerat kritiskt. Vill socialcheferna radikalt stöpa om den svenska socialvården?*

Bengt Hedlén: På de flesta områden inom socialvården är resultaten otillfredsställande. Det behövs grundläggande omvärderingar. Vi måste göra alldeles klart att vi inte längre kan acceptera en lagstiftning som i sina väsentliga delar grundar sig på uppfattningar om ett Sverige som ännu inte var demokratiskt och som näringsmässigt var ett helt annat land än det vi idag lever i. Vi måste hämta våra värderingar i dagens Sverige. Gör man det kommer man till radikalt nya ståndpunkter och infallsvinklar på en rad områden. En del av dessa ståndpunkter har vi redan intagit, trots en hindrande lagstiftning. På sikt måste vi räkna med att förändringarna blir radikala. Genomförandet måste säkert — hela vårt samhällssystem bygger på den metoden — ske gradvis och i etapper.

SMT: *Vilket är det största problemet och vilket är det angelägnaste reformbehovet för svensk socialvård just nu?*

Bengt Hedlén: Att bryta mot den auktoritära inriktningen av myndigheternas förhållande till klienterna och införa en mer klientcentrerad socialvård. Det är från klientens behov och klientens uppfattningar, inte från myndigheternas och tjänstemännens, som vården skall byggas upp. Verksamheten bygger på för mycket tyckande och moraliskt värderande och på för lite systematiserade, vetenskapliga kunskaper. Vi måste lära oss bättre *varför* och *hur* vi skall handla. Sedan måste vi också handla så. Lika viktigt är att sedan se hur det gick — och lära av misstagen. Med andra ord: vi behöver större medvetenhet och rationellare handlingsmönster. För att åstadkomma detta måste centrala myndigheter och organisationer få upp ögonen för att alla delar av människovården behöver resurser för forskning. Det råder en märk-

ligt utbredd föreställning om att socialvården, som har att handlägga de kanske svåraste och mest komplexa mänskliga anpassningsproblemen, skall kunna göra detta utan vetenskapliga insatser. Det råder en oerhört sned fördelning av forskningsmedel till förmån för medicinen. SPRI, som skulle bli ett gemensamt utvecklingsorgan för sjuk- och socialvård, har exempelvis ännu inte tagit upp den sociala sidan. Framställningar om medel till en rad viktiga forskningsprojekt ligger där obeaktade.

Ett annat angeläget och brådskande reformbehov: jämlikhet också åt dem som inte nås av löneutjämning. Socialpolitiken måste finna former för att generellt ge dessa människor anständiga levnadsvillkor.

SJUKSKÖTERSKA - Industripoliklinik

Vid brukskliniken i Domnarvet, som arbetar med yrkesskador och förebyggande hälsovård, anställs en sjuksköterska, helst med erfarenhet av arbete vid kirurgisk poliklinik. Kunnighet i finska räknas som merit.

Lön utgår enligt avtal med SSF.

Upplysningar lämnas gärna av järnverkets läkare, dr Per Grufman, tel 0243/700 00.

Ansökna med sedvanliga handlingar samt uppgift om tillträdesdag och bostadsönskemål sänds senast den 17 november 1969 till

STORA KOPPARBERG DOMNARVETS JERNVERK

Personalavdelningen
781 01 BORLÄNGE 1